

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

1	1	2	3	0
---	---	---	---	---

Exam. Code :

5	0	0	4
---	---	---	---

**Bachelor of Arts (FYUP) 4th Semester
(2056).**

GEOGRAPHY

Paper : Human Geography (In all Mediums)

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 90

Note :- (1) Attempt **five** questions in all. Q. No. 1 is compulsory. Select **one** question from each of the four units. Special credit will be given to suitable use of maps and diagrams.

(2) For CDOE, reappear/Improvement candidate(s) who have not been assessed earlier for Internal Assessment, the marks secured by them in theory paper will be increased proportionally to maximum marks of the paper in lieu of internal assessment.

1. Attempt any **nine** in about **25-30** words each:

(A) Explain Human Geography.

(B) Explain two "Push Factors" of migration.

(C) Natural Environment.

(D) The terms, 'Place' and 'Landscape'.

(E) Environmental Possibilism.

- (F) Branches of human geography.
- (G) Population distribution and density.
- (H) Immigration and Emigration.
- (I) Mortality.
- (J) Explain Region and Functional region.
- (K) Explain Ethnicity.
- (L) Sustainable development. 9×2=18

UNIT-I

2. Discuss the meaning, nature and scope of human geography. 18
3. Explain the meaning of Human-Environment Interaction and discuss the doctrine of "Environment Determinism" in detail. 8+10=18

UNIT-II

4. Explaining population migration, discuss its major types by giving suitable examples. 3+15=18
5. Critically examine the theory of Population Growth given by Thomas Robert Malthus. 18

UNIT-III

6. Describe the terms Culture and Cultural Regions. Discuss the various types of cultural regions and give suitable examples. 5+13=18
7. What do you understand about the Human Race? Classify the world into major Human Races and discuss either Caucasoid (White) race or Mongoloid race. 5+13=18

UNIT-IV

8. Define Urbanization and Urbanism. Discuss the primary factors influencing urbanization. Also explain briefly the stages and types of urban development. 4+6+8=18
9. Write a detailed note on the concept of Development, its indicators and measures. 18

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- (1) कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर दें। प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य है। दी गई चारों यूनिटों से प्रत्येक में से एक प्रश्न चुनें। मानचित्रों और आरेखों के उपयुक्त उपयोग के लिए विशेष अंक दिए जाएँगे।

(2) CDOE, पुनः उपस्थित/सुधार के लिए आवेदन करने वाले उम्मीदवारों के लिए, जिनका आंतरिक मूल्यांकन पहले नहीं किया गया है, सिद्धांत प्रश्नपत्र में उनके द्वारा प्राप्त अंकों को आंतरिक मूल्यांकन के स्थान पर प्रश्नपत्र के अधिकतम अंकों के अनुपात में बढ़ाया जाएगा।

1. किन्हीं नौ प्रश्नों के उत्तर लगभग 25-30 शब्दों में दें:

- (A) मानव भूगोल की व्याख्या कीजिए।
- (B) प्रवासन के दो "प्रेरक कारकों" की व्याख्या कीजिए।
- (C) प्राकृतिक पर्यावरण।
- (D) 'स्थान' और 'भू-दृश्य' शब्द।
- (E) पर्यावरणीय संभाव्यतावाद।
- (F) मानव भूगोल की शाखाएँ।

(G) जनसंख्या वितरण और घनत्व।

(H) आप्रवासन और उत्प्रवासन।

(I) मृत्युदर।

(J) क्षेत्र और कार्यात्मक क्षेत्र की व्याख्या कीजिए।

(K) जातीयता की व्याख्या कीजिए।

(L) सतत विकास।

9×2=18

यूनिट-I

2. मानव भूगोल के अर्थ, प्रकृति और कार्यक्षेत्र पर चर्चा कीजिए।

18

3. मानव-पर्यावरण अंतःक्रिया का अर्थ स्पष्ट कीजिए और पर्यावरण नियतिवाद के सिद्धांत पर विस्तार से चर्चा कीजिए। 8+10=18

यूनिट-II

4. जनसंख्या प्रवास की व्याख्या और, साथ ही उपयुक्त उदाहरण देते हुए इसके प्रमुख प्रकारों पर चर्चा कीजिए। 3+15=18

5. थॉमस रॉबर्ट माल्थस द्वारा दिए गए जनसंख्या वृद्धि के सिद्धांत का आलोचनात्मक परीक्षण कीजिए। 18

यूनिट-III

6. संस्कृति और सांस्कृतिक क्षेत्र शब्दों का वर्णन कीजिए। विभिन्न प्रकार के सांस्कृतिक क्षेत्रों पर चर्चा कीजिए और उपयुक्त उदाहरण दीजिए। 5+13=18

7. मानव जाति के बारे में आप क्या समझते हो? विश्व को प्रमुख मानव जातियों में वर्गीकृत कीजिए और कोकेशियाई (श्वेत) जाति या मंगोलॉयड जाति पर चर्चा कीजिए। 5+13=18

ਯੂਨਿਟ-IV

8. शहरीकरण और शहरी विकास को परिभाषित कीजिए। शहरीकरण को प्रभावित करने वाले प्राथमिक कारकों पर चर्चा कीजिए। शहरी विकास के चरणों और प्रकारों को संक्षेप में समझाइए।

4+6+8=18

9. विकास की अवधारणा को विस्तृत करते हुए, इसके सूचकों और मापों पर टिप्पणी लिखिए।

18

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- (1) ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਚਾਰ ਯੂਨਿਟਾਂ ਤੋਂ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣੋ। ਨਕਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) CDOE ਦੁਬਾਰਾ ਆਉਣ/ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਲਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਆਕਲਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਊਰੀ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਬਦਲੇ ਪੇਪਰ ਦੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

1. ਕੋਈ ਵੀ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋ :

(A) ਮਨੁੱਖੀ ਭੂਗੋਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

(B) ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇ ਦੋ “ਪੁਸ਼ ਫੈਕਟਰ” ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

(C) ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ।

(D) ‘ਸਥਾਨ’ ਅਤੇ ‘ਲੈਂਡਸਕੇਪ’ ਸ਼ਬਦ।

(E) ਵਾਤਾਵਰਣੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਦ।

(F) ਮਨੁੱਖੀ ਭੂਗੋਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ।

(G) ਆਬਾਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਘਣਤਾ।

(H) Immigration ਅਤੇ Emigration।

(I) ਮੌਤ ਦਰ।

(J) ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ।

(K) ਨਸਲੀਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ।

(L) ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ।

9×2=18

ਯੂਨਿਟ-I

2. ਮਨੁੱਖੀ ਭੂਗੋਲ ਦੇ ਅਰਥ, ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

3. ਮਨੁੱਖੀ-ਵਾਤਾਵਰਣ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ “ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਿਰਧਾਰਨਵਾਦ” ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

8+10=18

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਆਬਾਦੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਨਾਲ ਹੀ ਢੁਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 3+15=18

5. ਥਾਮਸ ਰਾਬਰਟ ਮਾਲਥਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਬਾਦੀ ਵਾਧੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਖੇਤਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿਓ। 5+13=18

7. ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਤੀ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰੋ ਅਤੇ ਕਾਕੋਸੋਇਡ (ਚਿੱਟੀ) ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਮੰਗੋਲਾਇਡ ਜਾਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

5+13=18

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਕਰੋ।

4+6+8=18

9. ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸਦੇ ਸੂਚਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

18